

Poprvé volila celá pětadvacítka

13.července 2004 Petr Sokol

České výsledky evropských voleb je třeba také zasadit do celoevropského kontextu. Letos poprvé se volilo ve 25 členských státech EU.

Celoevropské výsledky ukázaly hned několik zajímavých trendů. Ty lze shrnout do nízké účasti, neúspěchu většiny vládních stran a dobrých zisků eurokritických formací.

K volebním urnám se letos nakonec nedostavila ani polovina z oprávněných voličů. Pod padesát procent účast klesla již před pěti lety, ale letos pokles pokračoval a dosáhl až na rekordních 44 procent. K tomuto číslu je třeba dodat, že celková účast je výrazně zvyšována díky zemím, kde je účast povinná - například Belgii nebo Řecku.

Ve volební účasti se projevil velmi výrazný rozdíl mezi nově přistupujícími zeměmi a dosavadní evropskou patnáctkou. Účast v nových deseti státech totiž byla výrazně nižší. Rekordně volili či spíše nevolili Slováci. V jejich zemi se k urnám dostavila ani ne pětina oprávněných voličů. Mezi dvaceti a třiceti procenty se účast pohybovala také v Polsku, v naší zemi nebo ve Slovinsku.

Všichni proti vládě

Evropské volby byly vždy voliči po-užívány jako určitá forma účtování s národními vládami. Hlas proti vládě totiž nemůže způsobit pád vlády, ale může být pro vládu výstrahou, že voliči nejsou k jejím aktivitám nekritičtí.

Letos tento způsob hlasování dosáhl svého vrcholu. Vládním stranám se podařilo zvítězit pouze ve Španělsku, Řecku, Švédsku a ve Valonsku - tedy té části Belgie, kde se hovoří francouzsky. Navíc španělská a řecká vláda se ještě neokoukaly, protože jsou v úřadu teprve od jara. V Nizozemsku a Irsku skončila vládní strana díky hlasům voličů na prvním místě, ale utrpěla přesto výrazné ztráty. Vrcholem je situace v Estonsku a Lotyšsku, kde vládní koalice získaly vždy jen jeden mandát, takže hned několik vládních stran nebude v EP vůbec zastoupeno.

Socialisté dotahují

Celoevropsky se volby opět proměnily v souboj dvou největších stranických společenství. Vítězství obhájovala pravicová frakce Evropské lidové strany a Evropských demokratů, která v sobě spojuje konzervativní a křesťanskodemokratické strany.

Zástupci dosud druhé největší frakce z levicové Strany ropských socialistů věřili před volbami, že silná pozice pravicových stran ve vládách členských zemi jim díky protivládnímu hlasování přinese v evropských volbách vítězství.

V velkých státech Unie se většinou hlasovalo proti vládě. To přineslo vítězství socialistů ve Francii a v Itálii. Obě tamní pravicové vlády doplatily na provádění pravicových reforem.

Ještě drtivějších porážek se dočkaly vlády v Británii a v největší členské zemi Unie - v Německu. U našeho největšího souseda pravicová aliance CDU/CSU získala dokonce polovinu z 99 mandátů. Také britští konzervativci zopakovali evropské vítězství z roku 1999. Konzervativci stejně jako CDU/CSU věří, že se jim nestane to samé, co v posledních pěti letech, kdy s převahou vyhráli v evropských volbách, ale ve volbách národních je znovu předechnali vládnoucí socialisté.

Remízu mezi pravicí a levicí ve velké šestce států potvrdilo i vítězství vládních socialistů ve Španělsku a naopak pravicové opozice v Polsku.

Úspěch pravice v celoevropském měřítku přinesly výsledky v menších státech. Například z desítky letos přistupujících států levice uspěla jen v Estonsku, na Maltě a na Kypru. Vzhledem k tomu, že tyto tři státy patří k nejmenším v Unii, převážily výsledky v nových členských zemích úspěch levice ve Skandinávii a Portugalsku a frakce evropských lidovců a demokratů zůstane i po dalších pět let ve Štrasburku nejsilnější.

Oproti situaci před volbami, kdy už v Evropském parlamentu zasedali i dočasní zástupci nové desítky zemí, ale frakce lidovců a demokratů několik mandátů ztratila. Zisky zaznamenali socialisté, kteří svou pozici o několik mandátů vylepšili.

Daleko za nimi zaostali další frakce – liberálové, komunisté, zelení a euroskeptici. Do parlamentu se probjovala celá řada stran, které zatím nespolečovali s žádnou existující frakcí. To může znamenat dvě změny v rozložení sil v Evropském parlamentu. Některé „nové“ strany se připojí ke stávajícím frakcím, zatímco jiné budou usilovat o založení nových frakcí.

Evropské volby se od roku 1979, kdy byla zavedena přímá volba, vyznačují ještě jedním specifickým. To spočívá v úspěšnosti některých specifických subjektů, které v národních volbách vůbec nekandidují nebo jsou neúspěšné. Letos se tento fenomén projevil zejména v úspěších stran vystupujících proti evropské integraci a stran, které s integrací souhlasí, ale výrazně se zasazují za zprůhlednění Unie a hlavně finančních toků v jejím rámci. Takové subjekty poukazující na zneužívání financí letos překvapivě uspěly v Nizozemsku a v Rakousku.

Euroskeptici tradičně uspěli v Dánsku, kde mandáty opět získala dvě protievropská hnutí. Jedno z nich, které se jmenuje Červnové hnutí (podle konání negativního referenda o Maastrichtské smlouvě v Dánsku), inspirovalo letos vznik stejnojmenných hnutí ve Švédsku a ve Slovinsku. Ve Švédsku se tamnímu červnovému hnutí podařilo dokonce hned napoprvé uspět a získat evropské mandáty.

Symbolem vzestupu stran, které nechtějí evropskou integraci, se však stal úspěch Strany za nezávislost Spojeného království (UKIP). Ta usiluje o vystoupení Británie z Unie a letos se její kandidátce, vedené populárním novinářem, podařilo dotáhnout se na tři velké britské strany a odčerpat jim mnohé hlasy. Nejvíce stál vzestup této formace samozřejmě britské konzervativce, kteří ztratili ve prospěch zastánců vystoupení z Unie nejvíc hlasů.